

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการนำเสนอภาพข่าวอ่อนไหว ทางจริยธรรม

‘DOING ETHICS’ OF PROFESSIONAL JOURNALISTS AND STAKEHOLDERS IN
ETHICALLY SENSITIVE NEWS PHOTOS

อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย อนุสัญญาสากล และจรรยาบรรณ ที่เป็นข้อห้ามหรือพึงระมัดระวังในการเผยแพร่ภาพข่าวอาชญากรรมและภาพข่าวอื่นๆ และศึกษาการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อภาพข่าวอาชญากรรมและภาพข่าวที่ถูกร้องเรียนผ่านอนุกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ รวมทั้งภาพข่าวที่มีความอ่อนไหวในประเด็นจริยธรรม โดยใช้วิธีการศึกษาจาก (1) สำนวนเอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกำหนดประเด็นกลุ่มนักวิชาชีพและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยอาศัยเครื่องมือ Potter Box ของ Ralph B. Potter, Jr. ศาสตราจารย์ประจำ Harvard Divinity School ในการกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 4 ขั้นตอน ผ่านภาพข่าวอ่อนไหวทางจริยธรรมที่เป็นกรณีศึกษา ปี 2551-2552

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายหลายฉบับ ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว ผู้ปฏิบัติงานยังใส่ใจน้อย ส่วนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ต่อภาพข่าวอาชญากรรมและภาพข่าวที่ถูกร้องเรียนผ่านอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ มีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ในกรณีภาพประเด็นส่งเสริมความมั่งคั่งให้สังคม ประเด็นความรุนแรงและหวาดเสียว ประเด็นสิทธิส่วนบุคคลและภาพอุจาด ประเด็นด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประเด็นสิทธิเด็กและครอบครัว ประเด็นสิทธิของผู้ต้องสงสัยในการทำแผนประกอบคำสารภาพ ประเด็นภาพข่าวเผยแพร่จากองค์กร

ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพเน้นหลัก ‘หน้าที่’ (means) ส่วนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเน้นหลัก ‘ผลกระทบ’ (ends) ทั้งนี้กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพบางส่วนใช้หลัก ‘ผลกระทบ’ ในบางกรณี

คำสำคัญ : การตัดสินใจเชิงจริยธรรม ภาพข่าวอ่อนไหว สิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็ก พ้อยเตอร์บ็อกซ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: angtida@yahoo.com

ABSTRACT

This qualitative research aimed at studying laws, international convention, and ethics which is prohibited or should be careful in publicizing criminal news photo and other kinds of photos, also studied ‘Doing Ethics’ of professional journalists and different groups of stakeholders regarding criminal news photos, news photos complained via Subcommittee of Complaints Examination, National Press Council of Thailand, including ethically sensitive news photos. In-depth interviews and Potter Box by Ralph B. Potter, Jr., Professor at Harvard Divinity School were used as the research method and tool to limit areas of questions by considering sensitive news photos as the case studies.

Many laws and ethical regulations, cautions, and prohibitions relating to criminal news photos and other types of news photos were found in the research results. But many laws and those regulations are less intention.

The professional journalists and different groups of stakeholders hold both similar and different opinions towards criminal news photos and other types of news photos complained via Complaints Examination Subcommittee, National Press Council of Thailand, News photos which has ethical problems promoting credulity to the society and misleading people from Buddhist beliefs, Violent and Terrifying case study, Privacy rights and salacious case study, Human rights problem case study, Case study of the rights of the child and family, Demonstrates the culprit’s action case study, and Case study distributed from organizations which have ethical problems on the rights of the child.

The research results also were found that the ‘Doing Ethics’ of the professional journalists and different groups of stakeholders were different. The journalists emphasized on ‘means’ whereas the stakeholder groups weighed more on ‘ends’. Nevertheless, some groups of the journalists considered the ‘ends’ principle in some cases.

Keywords : Doing Ethics, Ethically Sensitive News Photos, Human And Child Rights, Potter’s Box.

บทนำ

‘ภาพข่าว’ (News Photo) นับเป็นส่วนสำคัญของเนื้อหา (Content) นอกเหนือจากข้อความ (Text) ที่หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวสารแก่ผู้อ่าน เพราะภาพช่วยในการสื่อความหมายได้ดี ดังคำกล่าวที่ได้ยินกันมาว่า ‘หนึ่งภาพดีกว่าพันคำ’ แต่ภาพข่าวก็เป็นดาบสองคมไม่แตกต่างไปจากข้อความ ถ้าภาพนั้นหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดีงาม ต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หรือละเมิดกฎหมายบ้านเมือง เมื่อภาพข่าวที่นำเสนอขึ้น ส่งผลต่อความรู้สึกของคนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ถูกระทบโดยตรงและญาติมิตรของผู้ตกเป็นข่าว เนื่องจากความอ่อนไหวของบุคคลที่แตกต่างกันไป รวมทั้งมุมมองระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ซึ่งยึดหน้าที่เป็นหลัก กับประชาชนทั่วไปซึ่งยึดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักก็แตกต่างกัน ขณะทีกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน หากมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง จะทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบวิชาชีพได้ การศึกษาค้นคว้าการนำเสนอภาพข่าวที่มีความเหมาะสมหรือมีความพอดี (golden means) ในมุมมองของบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยอาศัยเครื่องมือการศึกษาจากนักคิดทฤษฎีทางจริยธรรม อันเป็นระเบียบวิธีวิจัยสำคัญรวมทั้งการนำผลการศึกษาไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมาย อนุสัญญาสากล และจรรยาบรรณ ที่เป็นข้อห้ามหรือพึงระมัดระวังในการเผยแพร่ภาพข่าวอาชญากรรมและภาพข่าวอื่นๆ
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจเชิงจริยธรรม อันเป็นความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อภาพข่าวอาชญากรรมและภาพข่าวอื่นๆ ที่ถูกร้องเรียนผ่านอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ รวมทั้งภาพข่าวที่น่าจะมีความขัดแย้งในประเด็นจริยธรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วย (1) แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของภาพข่าว กมล ฉายาวัฒนะ (2530) อธิบายว่า ภาพถ่ายวารสารศาสตร์หรือภาพข่าว มีความสำคัญเช่นเดียวกับตัวหนังสือที่นำเสนอในรูปของเนื้อหาข่าว ในฐานะที่ภาพถ่ายเป็นสื่อหรือสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย โดยเฉพาะการสื่อสารประเภทใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพที่มีคุณค่าทางวารสารศาสตร์ให้ความรู้ให้เรื่องราวได้โดยตรงหรือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกับเรื่องราวที่เป็นข้อความ ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน อีกทั้งยังช่วยสร้างความรู้สึกได้ดีและเพิ่มความสวยงามให้หน้าหนังสือด้วย

(2) แนวคิดและปรัชญาทางกฎหมายว่าด้วยสิทธิการรับรู้และเสรีภาพของประชาชน [Freedom and Right to know] มีดังนี้ การปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เสรีภาพของสื่อมวลชนก็คือเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงไม่ยิ่งใหญ่อะไรยิ่งหย่อนไปกว่าเสรีภาพของประชาชนทุกคน (William A. Hatchten, 1963, อ้างถึงในวรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538) การที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ให้เป็นตัวแทนในการแสวงหาความจริง (Truth) เพื่อตอบสนองสิทธิในการรับรู้ของประชาชน (Right to Know) หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีเสรีภาพในการแสวงหาความจริง เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงมีความผูกพันอย่างแบ่งแยกมิได้จาก (Indivisible) เสรีภาพของประชาชนในเรื่องการรับรู้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดกว้างเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนมากที่สุด และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 45 เพื่อรับรองเสรีภาพการได้มาซึ่งข่าวสารและสิทธิการรับรู้ ถึงกระนั้นสิทธิในการรับรู้ หมายถึง ‘สิทธิที่ประชาชนจะรู้เรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอะไรของใครก็จะมีสิทธิ’ (สุธรรม อยู่ในธรรม, อ้างถึงใน กมลา

สุวรรณธรรมา, 2537) การจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการคือ 1) การจำกัดโดยหลักความมั่นคงแห่งชาติ 2) การจำกัดโดยหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และ 3) การจำกัดโดยหลักสิทธิของบุคคลอื่น (วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538)

(3) แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่หนังสือพิมพ์และความรับผิดชอบ เดนิส แมคควอล (Danis McQuail, 1983) ระบุความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน (Social Responsibility Theory) ดังนี้ 1) สื่อมวลชนต้องมีพันธกิจอันพึงปฏิบัติต่อสังคม เจ้าของสื่อควรเป็นมหาชน 2) ข่าวสารที่นำเสนอต้องเป็นเรื่องจริง ถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมา และสอดคล้องต้องกัน 3) สื่อต้องทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะอันหลากหลาย 4) สื่อจะต้องมีเสรีภาพภายใต้การควบคุมตัวเอง 5) สื่อจะต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ 6) บางสถานการณ์ สังคมอาจจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

(4) แนวคิดเรื่องผู้กั้นกรองข่าวสาร [Gatekeeper] พีระ จิโรโสภณ (2529) อธิบายว่า ในความเป็นจริงนายประตู่ข่าวสารอาจจะมีขั้นตอนการทำงานที่สลับซับซ้อนกว่าแบบจำลอง เช่น ข่าวโทรพิมพ์ที่ส่งมายังสื่อมวลชนต่างๆ นั้น ก่อนที่จะส่งมาต้องมีการกั้นกรองจากบรรณาธิการของสำนักข่าวนั้นๆ เสียก่อน หรือแม้แต่ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเองก็จะทำหน้าที่เป็น นายทวารข่าวสาร คือ คัดเลือกว่าจะทำรายงานข่าวไหน หรือไม่ทำรายงานข่าวไหนบ้าง และเมื่อข่าวโทรพิมพ์ถูกส่งมายังสื่อมวลชนต่างๆ นอกจากจะถูกคัดเลือกโดยบรรณาธิการข่าวต่างประเทศ ก็ยังอาจถูกกั้นกรองจากบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวระดับสูงอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ข่าวที่ถูกเผยแพร่ไปยังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้อ่าน ได้รับฟัง รับชม ก็อาจจะถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น การถ่ายทอดข่าวสารโดยผู้รับสารจากสื่อมวลชน เป็นไปในลักษณะของ ‘ผู้กรองสาร’ หรือนายประตู่ข่าวสาร เช่นเดียวกัน ประเด็นที่ให้ความสำคัญ คือ นายทวารข่าวสาร

สามารถควบคุมความรู้ของคนในสังคม (Public's Knowledge) โดยการให้ข่าวสารผ่านหรือไม่ผ่านไป นายทวารข่าวสารผู้นี้จึงอาจเป็นอันตรายต่อสังคมด้วย หากใช้อำนาจตัดสินใจว่าอะไรควรเสนอต่อสังคมในทางที่ผิด (Universiteit Twente, 2006) การเป็นนายทวารข่าวสารที่ตอบสนองต่อประชาชน หรืออีกนัยหนึ่งตอบสนองพลเมือง (Citizenship) เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และเกิดการพัฒนาสังคม หนังสือพิมพ์จึงต้องมีบทบาทเป็นสื่อสาธารณะ

โนแอลล์ นิว แมน (Noelle Neumann, 1973, อ้างถึงใน Werner & James, 1992) สนับสนุนว่า สื่อมวลชนเสนอเรื่องราวประเด็นใดประเด็นหนึ่งซ้ำๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาไหน และมีความถี่ในการนำเสนอบ่อยๆ ย่อมทำให้ผู้รับสารคุ้นเคยและเชื่อถือ

(5) แนวคิดเรื่องจริยธรรม [Ethics & Principles] สุกัญญา สุตบรรทัด (2539) อธิบายหลักการทางจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์ว่า เป็นหลักความคิดที่จะช่วยนักหนังสือพิมพ์สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ โดยมีให้เลือก 2 ทิศทาง คือ 1) เน้นวิธีการ (Means) ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นหน้าที่ในการสะท้อนเหตุการณ์ (Event-Oriented) ได้แก่ การมองเหตุการณ์แล้วหาวิธีจัดการกับเหตุการณ์นั้น วิธีการที่ดีและเป็นธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าผลที่จะเกิดตามมา และ 2) เน้นเป้าหมาย (Ends) เป็นทิศทางที่เน้นผลกระทบต่อประชาชน (People-Oriented) ให้ความสำคัญน้อยกว่า คือจะมองไปที่ผลที่จะเกิดขึ้น เป็นการคาดคะเนด้วยตนเอง เพราะผลอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้

โดยทั่วไป วงการวิชาชีพจะยึด ‘วิธีการ’ มากกว่า ‘เป้าหมาย’ คือคำนึงถึง ‘หน้าที่’ มากกว่า ‘ผลกระทบ’ ทั้งในแง่มุมมองของการเลือกข่าวและการเสนอข่าว โดยถือว่าจริยธรรมนั้นวัดกันที่ผู้ส่งสาร มิใช่ผู้รับสาร แต่ก็ยังมีอีกหลายกลุ่มที่เชื่อในการคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อผู้รับสาร

ส่วนหลักการวารสารศาสตร์เชิงจริยธรรม แบ่งตามปรัชญาที่เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน ได้เป็น 2 ประเภท

คือ 1) หลักการพูดความจริง (Truth-Telling Principle) อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาทางหน้าที่ (Deontological) ซึ่งเป็นธรรมชาติ (Nature) ของการกระทำหรือการตัดสินใจนั้น 2) หลักการคำนึงถึงผลกระทบ (Consequence Principle) อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาแบบเหตุวิทยา หรืออันทวิทยา (Teleological) ซึ่งเน้น เหตุ และ ผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นและสังคม

(6) ทฤษฎี 'จริยปฏิบัติ' ทางวารสารศาสตร์ [Doing Ethics in Journalism] ราล์ฟ พอร์ตเตอร์ (1972) ระบุว่า การเลือกหยิบประเด็นทางจริยธรรมขึ้นมาแล้วตอบคำถามสองคำถาม คือ 1) เราควรปฏิบัติอย่างไร 2) เมื่อเราปฏิบัติ/ทำเช่นนั้น เราจะเป็นคนเช่นไร ดังปราศรัยโบราณพบทวนการกระทำ นี่คือ 'จริยปฏิบัติ' (Doing Ethics) 'จริยปฏิบัติ' หรือ 'การตัดสินใจเชิงจริยธรรม' จะตอบคำถามเหล่านั้นได้ด้วยการพิจารณาจากกฎระเบียบ (Rules) ที่มาจากสิทธิ (Rights) และหน้าที่ (Duty) และเรื่องราวที่มาจากสัมพันธ์ภาพ (Relationships) การตอบคำถามอาศัยสมมติฐานทางจริยธรรม (Presumption) (Moral Hypothesis) เราควรปฏิบัติอย่างไรและการปฏิบัติ/ทำเช่นนั้น ทำให้เราเป็นคนอย่างไร

การตัดสินใจเชิงจริยธรรม ในที่นี้อาศัยแนวคิดของ Dr. Ralph Benajah Potter, Jr. ศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เครื่องมือนี้เรียกว่า Potter's Box เป็นเครื่องช่วยนักวิชาชีพและนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ตัดสินใจ (Ethical Decisions) ในกรณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ด้วยการใช้กล่องความคิด 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนปัญหา (Facts) ขั้นตอนทางเลือก (Values) ขั้นตอนหลักการที่ตัดสินใจเลือก (Principles) และขั้นตอนการจงรักภักดี (Loyalties) (Christians et al., 2001 อ้างถึงใน Wikipedia, 2010)

(7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กาลตุง และรุจ (อ้างถึงใน Robert H. Bohle, 1987) เสนอว่าความเป็นลบของข่าวเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ใช้เป็นหลักคัดเลือก

เหตุการณ์มาเป็นข่าว ไวท์ (White, 1950) พบว่า มนุษย์มักรับรู้ความถูกต้องของสิ่งที่เกิดขึ้น เฉพาะที่ตรงกับ ความเชื่อของตนเอง นักหนังสือพิมพ์ก็มักเป็นเช่นนั้น มักถ่ายทอดข่าวสารตามความเชื่อของตนเองเป็นหลัก ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์ (2533) ศึกษาเนื้อหาข่าวและแนวทางการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย พบว่า หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณให้ความสำคัญกับประเภทข่าวอาชญากรรมหรือข่าวโรงพัก เน้นคุณค่าข่าวของความเป็นข่าวทางเพศสูงกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ มุ่งนำเสนอข่าวในลักษณะเนื้อหาเชิงลบ มากกว่าเนื้อหาข่าวเชิงบวก ศรีลักษณ์ ศิลป์ (2539) ศึกษา ปัญหาจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวอาชญากรรม แรงจูงใจที่ใช้เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาทางจริยธรรมในการเสนอข่าว เห็นว่ามาตรฐานทางวิชาชีพเป็นเกณฑ์สำคัญที่สุดที่ยึดถือ แต่เมื่อถูกสัมภาษณ์โดยใช้กรณีข่าวสมมติที่สร้างจากข่าวอาชญากรรมที่เคยตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสถานการณ์ทางจริยธรรมที่ยากต่อการตัดสินใจ ปรากฏว่า การทำให้ข่าวมีความน่าเชื่อถือต่อสายตาผู้อ่าน เป็นสิ่งที่นักหนังสือพิมพ์ยึดถือเป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุด ดังนั้นแม้ว่านักหนังสือพิมพ์จะตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการเสนอข่าวอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นปัญหาทางจริยธรรมไว้ แต่ในแง่ปฏิบัติจริง ไม่สามารถปฏิบัติตามที่ตั้งไว้ได้ ทั้งนี้เพราะปัจจัยในเรื่องการแข่งขันกับฉบับอื่น และผู้อ่านยอมรับการนำเสนอข่าวในลักษณะเดิมเป็นอย่างดี ทำให้นักหนังสือพิมพ์ตระหนัก ในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าว หรืออันตรายที่พวกเขาได้รับน้อย วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541) ศึกษาจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า ส่วนใหญ่ตัดสินใจถ่ายภาพทุกประเด็นปัญหาที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม โดยยึดถือค่านิยมผูกพันกับหน้าที่ หลักการเน้นการพูดความจริง เลือกภักดีต่อผู้อ่านหรือประชาชน อิงทั้งคุณค่าข่าวและหลักจริยธรรม ซึ่งโดยภาพรวมแล้วตัดสินใจโดยยึดหลักจริยธรรมค่อนข้างน้อย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบหาเอกสารด้านกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวอ่อนไหวทางจริยธรรม
2. สืบหาภาพข่าวอ่อนไหวเชิงจริยธรรมระหว่างปีพ.ศ. 2551-2552 และคัดเลือกกรณีศึกษาเพื่อใช้เป็นประเด็นสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกแบบกำหนดประเด็น (Focus Group)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ภาษาไทยซึ่งมีอำนาจตัดสินใจนำเสนอภาพข่าว ได้แก่ บรรณาธิการข่าวหรือหัวหน้าข่าวหน้า 1 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. จากหนังสือพิมพ์ระดับชาติชื่อดัง 1 คน รวม 11 คน แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1.1 กลุ่มหนังสือพิมพ์ประชานิยม: เดลินิวส์ ไทยรัฐ คมชัดลึก บ้านเมือง ข่าวสด

1.2 กลุ่มหนังสือพิมพ์ข่าวหน้า 1: เอเอสทีวี ผู้จัดการรายวัน กรุงเทพธุรกิจ มติชน สยามรัฐ

1.3 กลุ่มหนังสือพิมพ์เฉพาะทาง: สยามกีฬา รายวัน ดาราเดลี

2. จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้ององค์กรละ 1 คน รวม 10 คน ได้แก่

2.1 ผู้แทนหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแล 3 คน: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและสตรี กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2.2 นักวิชาการนิเทศศาสตร์และนักวิชาการนิติศาสตร์ 2 คน: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อ สถาบันอิศรา

2.3 องค์กรพัฒนาเอกชน 5 คน: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล มีเดียมอนิเตอร์ สถาบันราชานุกูล ศูนย์สาธารณะประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังสร้างสรรค์สื่อ

เครื่องมือการศึกษารวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลว่าด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพ ข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และอนุสัญญาสากลด้านสิทธิเด็กที่ประเทศไทยให้สัตยาบัน รวมทั้งสืบหาภาพข่าวอ่อนไหวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2551-2552 เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และเป็นกรอบในการพิจารณาภาพข่าวที่หมิ่นเหม่ต่อการละเมิดกฎหมายและจริยธรรม

2. จัดประชุมกลุ่มเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกำหนดประเด็น (Focus Group) คือ กลุ่มวิชาชีพครั้งที่หนึ่ง และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องครั้งที่สอง โดยใช้ภาพข่าวอ่อนไหวเชิงจริยธรรม (Ethically Sensitive News Photos) ที่มีประเด็นพิจารณาเชิงกฎหมายและเชิงจริยธรรม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูล

3. สรุปข้อมูลลงตารางวิเคราะห์ข้อมูล (Coding Sheet) จากการจัดประชุมกลุ่มในลักษณะประเด็นหัวข้อ (Theme) ตามแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยค่าสถิติเชิงพรรณนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะประเด็นหัวข้อ (Theme) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านให้ความเห็นตรงกันก่อนจะลงตารางสรุป (Coding Sheet) และให้ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พิจารณาสรุปรสุดท้ายแต่ละหัวข้อ (Theme)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยจากประชุมกลุ่มย่อยสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกำหนดประเด็น พบว่า

1. ‘ซลังจิง’ ภาพข่าวมีปัญหา แต่ก็ควรเสนอ			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรม ทำให้สังคมมองย โมเมมาประชาชน เป็นอวิชชา ทำให้คนเชื่อศาสนาในทางที่ผิด คำบรรยายใต้ภาพยังส่งเสริมความเชื่อที่เป็นไปไม่ได้ มีวัตถุประสงค์ขายวัตถุมงคล ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบในเด็ก	บางส่วนเห็นว่าเป็นหน้าที่ จึงควรนำเสนอ ให้ประชาชนเห็นภาพและวินิจัยเอาเองว่าเป็นความจริงหรือของปลอม มีเงื่อนไขว่าต้องเปลี่ยนคำบรรยายใต้ภาพไม่ให้ส่งเสริมความเชื่อมหาย	เป็นภาพที่อาจนำเสนอได้ ประเด็นอยู่ที่คำบรรยายใต้ภาพจะอธิบายอย่างไร อันไม่ส่งเสริมความมหาย และผิดไปจากหลักศาสนา
สายวิชาการ/หน่วยงานรัฐ/ภาคประชาชน	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรม เห็นตรงกันกับสายวิชาชีพ	เห็นตรงกันว่าไม่ควรนำเสนอถ้านำเสนอ ต้องอธิบายภาพเพื่อเตือนสังคมผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ถ้านำเสนอ สามารถบรรยายใต้ภาพว่าไม่ใช่วิถีพุทธ เป็นเรื่องนอกคำสอน	

2. ‘สลายมือ’ ภาพข่าวมีปัญหา แต่ก็ให้นำเสนอ			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรมเรื่องความรุนแรงและหวาดเสียว ยังอาจสร้างความรู้สึกโกรธแค้น	เห็นตรงกันว่าควรนำเสนอ เพราะไม่ใช่เหตุการณ์ปกติธรรมดา อีกด้านหนึ่งอาจช่วยให้คนยังตั้งชังใจในการปะทะกันหรือร่วมชุมนุม เจ้าหน้าที่จะระมัดระวังในการสลายการชุมนุม การไม่นำเสนอ ไม่อาจกระทำได้ เป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางการเมืองใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้อ่านเข้าถึงความเป็นจริง (Truth) ที่เกิดขึ้น การนำเสนอ ควรบังตา (Mosaic Sensor) บริเวณที่เป็นเลือดและช่วงขาที่ขาด และต้องไม่อธิบายภาพให้ดูเดือด	เป็นภาพที่อาจนำเสนอ โดยปกปิดส่วนที่หวาดเสียว คำอธิบายภาพไม่ตอกย้ำความรุนแรง

2. ‘สลายมือ’ ภาพข่าวมีปัญหา แต่ก็นำเสนอ			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	ภาพมีปัญหา แต่มีทั้งที่เห็นด้วยและเห็นต่าง	กลุ่มที่เห็นด้วยระบุว่า ประชาชนได้เห็นข้อเท็จจริง เข้าถึงความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม (Right to Know) อีกกลุ่มเห็นว่าไม่นำเสนอจะเป็นผลดีมากกว่า ถ้าผู้อ่านที่อยู่กลุ่มเดียวกับผู้บาดเจ็บ ซึ่งถูกกระทำจะรู้สึกว่าการทำกับพวกเขาได้อย่างไร เป็นการยั่วยุให้เกิดการต่อสู้ด้วยความโกรธแค้น ขณะที่ผู้อ่านฝ่ายตรงข้ามเกิดความสับสน คิดว่าเป็นธรรม ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพ เห็นว่าแม้เป็นภาพหวาดเสียว แต่เป็นความจริง อาจต้องยอมเจ็บปวด ขณะที่ ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการ เสนอแนะทางออกในการลดความรู้สึกด้วยการบังตา	
3. ภาพข่าว ‘ฆ่าตัวตาย’ นำเสนอหรือไม่...ก้ำกึ่ง			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	มีปัญหาเชิงจริยธรรม เรื่องละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) แม้จะมีการบังตา ก็ยังน้อยไป	ควรนำเสนอ เพราะเป็นบุคคลสาธารณะ ที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศ แต่ควรบังตาให้เข้มกว่านี้	ควรนำลงหรือไม่ เป็นเรื่องก้ำกึ่ง แต่เมื่อต้องนำเสนอ เห็นว่าควรบังตาให้เข้มกว่านี้
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	มีปัญหาเชิงจริยธรรม เรื่องละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) ระบุว่าส่งผลต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ตาย ยังให้ความรู้สึกอู้อวด	เห็นตรงกันว่า ควรหลีกเลี่ยง เพียงแค่ภาพสถานที่ก็พอแล้ว ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพ เห็นว่า เป็นเรื่องที่คนอยากรู้เหตุแห่งการเสียชีวิตที่ไม่ปกติของดาราที่มีชื่อเสียง แต่ควรบังตาให้เข้มกว่านี้ ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการ เห็นว่า แม้เป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure) แต่เป็นการอ้างพร้าเพรีอ ไม่ควรนำเสนอ ถ้าจำเป็นต้องลงควรบังตาให้มากกว่านี้	

4. 'โขว่จะจะ' ภาพข่าวมีปัญหา ประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรมนำมาติดต่อ ล้อเลียน ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยังให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบนความจริง ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติยศแก่บุคคลในภาพ	เห็นตรงกันว่าไม่ควรนำเสนอ โดยเฉพาะบุคคลที่เคยเป็นผู้บริหารประเทศ ไม่สมควรอย่างยิ่งในการนำเสนอต่อสื่อสาธารณะ	ไม่ควรนำเสนอเลย มีปัญหาทางจริยธรรม และหมิ่นเหม่ต่อกฎหมาย
สายวิชาการ/หน่วยงานรัฐ/ภาคประชาชน	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรม เห็นตรงกันกับสายวิชาชีพ	เห็นตรงกันว่าไม่ควรนำเสนอเลย ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพ ระบุว่า แสดงไปทางตลกโปกฮา มากกว่าจะจริงจัง แต่อาจหยอกแรงไป ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการ เห็นว่า ไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน นอกจากความสนใจของบางคน ขัดต่อศีลธรรม ประการสำคัญ เป็นการทำลายสถาบันวิชาชีพ เพราะหนังสือพิมพ์มีจริยธรรม เขียนไว้ว่า "อะไรควรนำเสนอ" จึงเกินเลยไปกว่าการตลก	

5. ภาพข่าวชุด เด็กฆ่าตัวตาย...การลอกเลียนแบบ			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ส่วนใหญ่เห็นว่า ชุดภาพข่าวไม่มีปัญหา ส่วนน้อยเห็นว่าประเด็นสิทธิเด็ก	ควรนำเสนอ แม้ถูกมองว่าเป็นการซ้ำเติม แต่สะท้อนอารมณ์ความสูญเสีย เป็นอุทาหรณ์ให้บิดามารดาระมัดระวัง ใส่ใจเด็ก	การนำเสนอ ควรให้ความสำคัญระดับระมัดระวังด้านสิทธิเด็ก และการลอกเลียนแบบ
สายวิชาการ/หน่วยงานรัฐ/ภาคประชาชน	มีปัญหา เรื่องละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ (Human Rights) แม้เด็กเสียชีวิตไปแล้ว ก็ควรให้ความเคารพ และเป็นการซ้ำเติม โศกนาฏกรรมของพ่อแม่	นำเสนอได้อย่างมีเงื่อนไข ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพเห็นว่รับได้ ถ้าเน้นที่อุทาหรณ์ของพ่อแม่ ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการเตือนให้ระวังเรื่องสิทธิเด็ก (Child Rights) ไม่ว่าภาพหรือข่าว เพื่อป้องกันการเลียนแบบของเด็ก	

6. ภาพข่าวชุด ฆ่าหั่นศพ... ภาพอ่อนไหว			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ภาพมีปัญหาเชิงจริยธรรม เป็นภาพหวาดเสียว	ควรนำเสนอ เพื่อเป็นเบาะแสของคดีให้ประชาชนรับทราบและติดตาม	ภาพที่อ่อนไหวต่อการละเมิดสิทธิเด็กและความรุนแรงในอาชญากรรม ควรหลีกเลี่ยงหรือบังตาให้เข้มกว่านี้
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	มีปัญหา เห็นการก่ออาชญากรรมที่วิปริตรุนแรง และละเมิดสิทธิครอบครัว	เห็นตรงกันว่าไม่ควรนำเสนอ ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพเห็นว่าไม่ได้เกิดความรู้สึกว่าเด็กถูกหั่นศพ แต่ภาพที่เห็นแต่ศีรษะเด็กไม่เหมาะสม ควรบังตาเข้มกว่านี้ ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการเห็นว่าไม่ควรนำเสนอ เพราะเป็นเรื่องน่าหวาดเสียว	

7. 'ทำแผนโหด' ภาพข่าวทำให้ 'เอาอย่าง' หรือไม่			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	เห็นตรงกันว่าไม่มีปัญหา เป็นเรื่องปกติที่ทำแผนประกอบรับคำสารภาพ เพียงแต่เป็นคดีใหญ่	ควรนำเสนอ	เป็นความเห็นที่แย้งกันสองด้าน เป็นเรื่องที่มีการนำเสนอกันมานานแล้ว
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	เห็นตรงกันว่ามีปัญหา นำไปสู่การลอกเลียนแบบ ต่างประเทศจะเห็นว่าประเทศไทยไม่ปลอดภัย อีกทั้งสื่อมวลชนไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องมือนำเสนอการทำแผนประกอบรับคำสารภาพ เป็นหน้าที่ของตำรวจ ภาพนี้ละเมิดทั้งผู้ต้องหาและผู้ถูกกระทำ ศาลยังไม่ได้ตัดสิน	ไม่ควรนำเสนอ ผู้เชี่ยวชาญสายวิชาชีพเห็นว่าเป็นเรื่องปกติของการทำแผนและถูกต้องตามหลักวิชาชีพ ส่วนผู้เชี่ยวชาญสายวิชาการไม่เห็นด้วย เพราะเป็นวิธีปฏิบัติที่เอาเปรียบผู้ถูกกล่าวหา ขัดต่อหลักการว่า ก่อนการพิพากษาถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	

8. ภาพข่าว ‘เร่ร่อน’ ฝรั่งเศส ไทยลงต่อ			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหา เพราะกระทบต่อจิตใจคนทั่วไปที่มองชีวิตคนเป็นเศษมนุษย์	ส่วนใหญ่เห็นว่านำเสนอ เพราะเป็นภาพสะท้อนโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติ แสดงให้เห็นถึงความลำบากในการเก็บศพ และให้ความช่วยเหลือลำบากยากเย็น	เป็นภาพที่น่าสนใจเชิงจริยธรรม ภาพมีคุณค่า ความเป็นข่าวสูง บ่งบอกถึงความเสียหายของ
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	เห็นตรงกันว่าละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ อูจาด ดูแล้วเหมือนไม่ใช่คน	ไม่ควรนำเสนอเลย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามองได้หลายมุม สะท้อนมหันตภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ แต่ก็เห็นว่าไม่เหมาะสม เมื่อต้องลง ควรบังคับให้มากกว่านี้	มนุษยชาติ แต่อีกมุมหนึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ ถ้ามีภาพให้เลือกมากกว่านี้ และไม่อุจาดขนาดนี้ ภาพที่ไม่ใช่ศพเด็ก ก็อาจนำเสนอได้

9. ‘ยิ้มสวยด้วยแพทย์’ ภาพข่าวจากองค์กร ตอกย้ำปมด้อย			
กลุ่ม	ประเด็นพิจารณา	การตัดสินใจ	สรุป
สายวิชาชีพ	ความเห็นก้ำกึ่งในประเด็นตอกย้ำปมด้อยของเด็ก และประเด็นสร้างภาพลักษณ์จากความพิการของเด็ก	ก้ำกึ่งว่าควรนำเสนอ เพราะมองเห็นประโยชน์การช่วยเหลือเด็ก	สามารถเผยแพร่การช่วยเหลือเด็กปากแหว่งได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีเด็ก
สายวิชาการ/ หน่วยงานรัฐ/ ภาคประชาชน	เห็นตรงกันว่าปัญหา แม้ไม่ระบุชื่อและนามสกุลของเด็กก็ตาม ขณะที่สื่อเองก็ตกเป็นเครื่องมือ	ไม่ควรนำเสนอ ความพิการของเด็กเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ละเอียดอ่อน ต่างประเทศให้ความคุ้มครอง และไม่เปิดเผยโดยไม่ได้รับการยินยอมจากบิดามารดา จะส่งผลอย่างไรต่ออนาคตของเด็กกรณีนี้ เด็กถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ แม้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิด แต่ก็อาจปฏิเสธได้ว่ากระทบสิทธิของเด็ก ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีเด็กในภาพ โดยเฉพาะเห็นเด็กปากแหว่ง	อยู่ในภาพ อย่างไรก็ตามสำหรับสื่อตัดสินใจได้ อย่างเดียวคือลงหรือไม่ลงเท่านั้น

สรุป

ทุกภาพข่าวเป็นตัวอย่างประเด็นปัญหาอ่อนไหว แต่ละด้าน ความเห็นในการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่างจึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. สายวิชาชีพ

กลุ่มสายวิชาชีพอาศัยการตัดสินใจจากแนวคิดเน้นหน้าที่ (Means) กลุ่มนี้มีความเห็นหลากหลาย ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ คือ 1) ความสำคัญของเหตุการณ์

หรือสถานการณ์ อันจะเป็นเหตุผลสำคัญในการพิจารณานำลง แม้ภาพข่าวค่อนข้างอ่อนไหวก็ตาม 2) เรื่องราวในภาพ แม้จะแย้งทั้งประเด็นทางกฎหมาย และประเด็นทางจริยธรรม

2. สายวิชาการ หน่วยงานของรัฐ และเครือข่ายภาคประชาชน

กลุ่มสายวิชาการ หน่วยงานของรัฐ และเครือข่ายภาคประชาชน อาศัยการตัดสินใจจากแนวคิดเน้นผล

กระทบ (Ends) กลุ่มนี้เห็นตรงกันทุกภาพว่ามีปัญหา และทุกภาพไม่ควรนำลง โดยบางภาพถ้ามีการนำลง ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) มีการบังตาให้เข้มกว่านี้ 2) หลีกเลี่ยงการลงภาพผู้ตายในท่าทางที่ไม่เหมาะสม ด้วยการเสนอภาพขณะมีชีวิตอยู่ประกอบกับสถานที่ที่เสียชีวิต ก็พอ

3. ผู้เชี่ยวชาญ

แม้ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางวิชาชีพ แต่ก็มีความเห็นขอให้ลดความรุนแรง หวาดเสียว และอุจาด ด้วยวิธีการบังตาให้เข้ม หรือใช้หมวกกล้องช่วย

ถกแถลง: กฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว

William A. Hatchten กล่าวไว้ว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไม่ยิ่งใหญ่หรือยิ่งหย่อนไปกว่าเสรีภาพของประชาชนทุกคน (William A. Hatchten, 1963 อ้างถึงในวรวิทย์, 2538) เสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนได้รับความคุ้มครองและรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 45 46 47 และ 48 แต่เสรีภาพไม่ใช่เป็นเสรีภาพสมบูรณ์ ถูกจำกัดไว้ด้วยกฎหมายหลายฉบับดังผลวิจัยข้างต้น

ที่ผ่านมาหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอาจให้ความสำคัญแก่กฎหมายบางฉบับที่ตอบสนองเสรีภาพ (Freedom) และสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) เช่น ปณณญาสภาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 45 ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความรับผิดชอบฐานหมิ่นประมาท ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความรับผิดชอบฐานละเมิด แต่อาจละเลย ไม่ให้ความใส่ใจ หรือลืมนำถึงกฎหมายบางฉบับอันเนื่องมาจากเน้นปฏิบัติหน้าที่จนเกิดความเคยชิน อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 93 98 113 และ 131 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาตรา 27 และ 79 รวมทั้ง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ

ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 9

ยิ่งกว่านั้นการปฏิบัติในจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และการตรวจสอบการทำหน้าที่กันเองย่อมทำให้รอดพ้นจากการฟ้องร้องที่ละเมิด หรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษากฎหมายมาพิจารณาเอาผิดได้ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม จากการใช้เสรีภาพอันเป็นการส่งเสริมและดำรงให้วิชาชีพหนังสือพิมพ์ วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนได้รับความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของวิชาชีพ ดังที่ เดนิส แมคควอล (McQuail, 1987) ระบุว่า สื่อจะต้องมีเสรีภาพภายใต้การควบคุมตัวเอง และสื่อจะต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ

ในความคิดที่หลากหลายของผู้ประกอบวิชาชีพและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีประเด็นน่าสนใจ ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติงาน (1) ภาพเป็นข้อเท็จจริง (Facts) ได้อย่างไร ก็ควรนำเสนอไปอย่างนั้น (2) การนำเสนอโดยไม่บังตา จะช่วยให้ผู้อ่านเห็นตามข้อเท็จจริง (3) สื่อหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจ ย่อมหนีไม่พ้นการแข่งขัน เพราะถ้าได้ภาพเหตุการณ์เดียวกัน ผู้ถ่ายภาพที่ได้หมวกกล้องฉาก และองค์ประกอบภาพ ที่ดีกว่าคู่แข่งกัน จึง ‘ต้อง’ หรือ ‘ควร’ นำเสนอ และหากยังได้ภาพสำคัญนั้นเพียงคนเดียว (Exclusive) เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ยิ่งต้องเสนอการไม่นำเสนอ อาจมีปัญหาและต้องอธิบายเหตุผลการทำงานกับเจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือบรรณาธิการ จะเห็นได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานให้ความสำคัญสิทธิเสรีภาพด้านสิทธิการรับรู้ (Right to Know) ตามหลักการประชาธิปไตยและหลักการพูดความจริง (Truth Telling Principle) รวมทั้งประเมินคุณค่าข่าวดังที่ กาลตุง และ รุจ พบว่า ความเป็นลบของข่าวเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ใช้เป็นหลักคัดเลือกเหตุการณ์มาเป็นข่าว สอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์ ศรีลักษณ์ ศิลป์ และวิโรจน์ ศรีหิรัญ ในการตัดสินใจคัดเลือกภาพข่าวให้ความสำคัญกับหน้าที่ มากกว่าคำนึงถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากปัจจัยการแข่งขัน และผู้อ่านยอมรับ

2. **ผู้ประกอบการใกล้ชิด** (องค์กรสื่อ) ความรับผิดชอบหลัก คือผลประกอบการ ดังนั้น ดีที่สุดคือได้ทั้งเงินและกล่อง (ชื่อเสียง) แต่ข้อเท็จจริงบางครั้งการดำเนินงานเดินสวนทางกัน

3. **ผู้รักษากฎหมาย** แม้มีความเห็นเป็นส่วนตัวว่าภาพข่าวใดภาพข่าวหนึ่งเข้าข่ายละเมิด ซึ่งอาจเอาผิดทางกฎหมายได้ แต่ก็ยังไม่ปรากฏชัดว่ามีคดีที่ผู้รักษากฎหมายลุกขึ้นมาดำเนินการเองโดยไม่มีเจ้าทุกข์กล่าวโทษ อันนับเป็นโชคดียิ่งของผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์

4. **ผู้ดูแลงานด้านวัฒนธรรม** เมื่อยึดมั่นในหลักการ/จริยธรรม ภาพข่าวที่เพียงดูอ่อนไหวก็ไม่สมควรนำเสนอแล้ว

5. **องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน และองค์กรพัฒนาเอกชน** ไม่แตกต่างไปจากผู้ดูแลงานด้านวัฒนธรรม เน้นที่สิทธิเด็ก สตรี และศักดิ์ศรีมนุษย์ ทั้งสองกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับหลักการผลกระทบ (Consequence Principle) เน้น เหตุ และ ผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นและสังคม อีกทั้งยืนยันในสิทธิในการรับรู้ซึ่งหมายถึง ‘สิทธิที่ประชาชนจะรู้เรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอะไรของใครก็จะมีสิทธิ’ ดังที่สุธรรม อยู่ในธรรม ระบุ ทั้งสองกลุ่มต้องการให้หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับเดนิส แมคเคเวล ระบุตอนหนึ่งว่า ข่าวสารที่น่าเสนอต้องเป็นเรื่องจริง ถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมา และสอดคล้องต้องกัน สื่อจะต้องมีเสรีภาพภายใต้การควบคุมตัวเอง ปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ และบางสถานการณ์ สังคมอาจจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

6. **นักวิชาการนิเทศศาสตร์** เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ใช้สองมุมมอง เพราะเป็นผู้ผลิตนักนิเทศศาสตร์ออกมาประกอบวิชาชีพ ขณะเดียวกันก็ต้องให้มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อย่างไรก็ตาม แนวคิดทฤษฎีคือธงของนักวิชาการสำหรับใช้ในการวัดและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น

7. **ผู้ตกเป็นข่าว (หรือเหยื่อข่าว)** น้อยรายในเมืองไทยที่เห็นว่าตนในฐานะผู้ตกเป็นข่าว หรือญาติพี่น้องของผู้ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะผู้ที่เสียชีวิต จะลุกขึ้นมาฟ้องร้องว่าถูกละเมิด ลักษณะวัฒนธรรมนี้มีมานาน ดังภาษิตโบราณที่กล่าวว่า ‘กินขี้หมาดีกว่าคำความ’

8. **ประชาชนทั่วไปผู้รับข่าวสาร** น้อยรายอีกเช่นกัน เมื่อเห็นว่าภาพข่าวใดอ่อนไหว หรือหมิ่นเหม่ศีลธรรม อันติงามแล้วเรียกร้องต่อสาธารณะหรือต่อวิชาชีพ ผู้รับสารจำนวนไม่น้อยที่คุ้นชินกับภาพข่าวอ่อนไหว และยังมีผู้รับสารจำนวนไม่น้อยที่นิยมภาพ ‘ถึง’ ไม่ว่าด้านใด ไปเปลือย หวาดเสียว โหดเหี้ยม สยดสยอง รุนแรง เป็นต้น สอดคล้องกับศรีลักษณ์ ศิลป์ พบว่า แม้นักหนังสือพิมพ์จะตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการเสนอข่าวอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นปัญหาทางจริยธรรมแต่ในแง่ปฏิบัติจริงไม่สามารถปฏิบัติตามที่ตั้งไว้ได้ เพราะปัจจัยเรื่องการแข่งขันกับฉบับอื่น และผู้อ่านยอมรับการนำเสนอข่าวในลักษณะเดิมเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ความเห็นที่ต่างกันค่อนข้างมากระหว่างวิชาชีพกับวิชาการ จึงมีข้อเสนอแนะเรื่องควรพิจารณาและให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ต่อทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายวิชาชีพ ดังนี้

1. ภาพข่าวที่มีเด็กเกี่ยวข้อง ควรให้ความประณีตและใส่ใจ เนื่องจากเด็กได้รับการคุ้มครองจากสังคมทั้งระดับนานาชาติด้วยสัตยาบันที่ไทยได้ลงนามไว้กับสหประชาชาติ ระดับประเทศด้วยการตรากฎหมายมารองรับ และระดับวิชาชีพองค์กรสื่อที่มีข้อบังคับจริยธรรมและแนวปฏิบัติแก่เด็กและสตรี

2. ภาพข่าวการทำแผนประกอบคำสารภาพ ซึ่งฝ่ายวิชาชีพปฏิบัติกันมานานจนเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาไป ควรพิจารณาใน 3 ประเด็น คือ (1) ประเด็นทางกฎหมาย การทำแผนประกอบคำสารภาพเป็นเสมือนการตัดสินใจกับหลักการผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษา (2) ประเด็นสิทธิพลเมือง ต่อวิธีปฏิบัติในการทำแผนที่ถูกมองว่าเป็นการเอาเปรียบผู้ถูกกล่าวหา

การนำภาพข่าวมาลงกับการละเมิดสิทธิ (3) ประเด็น
สวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้อง อันเนื่องมาจากการนำเสนอ
รายละเอียดมากจนอาจนำไปสู่ขบวนการฆ่าตัดตอนหรือ
ข่มขู่พยาน

3. ควรให้ความสำคัญแก่คำอธิบายภาพ ควบคู่ไป
กับภาพข่าว คำอธิบายภาพข่าวหรือคำบรรยายใต้ภาพ
มีพลังทั้งทางบวกและทางลบ อาจเป็นการยุยง ส่งเสริม
หรือยั่วให้เกิดผลลบ หรือโน้มน้าวใจในทางสร้างสรรค์ได้

4. ควรเน้นการเรียนการสอนให้ความรู้ ทั้งใน

หลักสูตรและให้การศึกษาต่อเนื่องผู้มีประสบการณ์
วิชาชีพในประเด็น ‘การตัดสินใจ’ เกี่ยวกับภาพข่าว
อ่อนไหวเชิงจริยธรรมและหมิ่นเหม่กฎหมายมากขึ้น

5. ความร่วมมือและทำความเข้าใจร่วมกันระหว่าง
องค์กรวิชาชีพ สถาบันการศึกษาและวิชาการ องค์กร
พัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ในการ
สนทนาหารือแนวทางการทำงานที่ ‘สมดุล’ ย่อมนำไปสู่
เนื้อหาข่าวและภาพข่าวที่เป็นประโยชน์และพึงประสงค์
ของสังคม

บรรณานุกรม

- กมล ฉายาวัฒน์. (2530). *ภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชา การข่าวและบรรณาภิกรณ์ หน่วยที่ 10-15*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กมล สุวรรณธรรม. (2537). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิในการรับรู้และสิทธิส่วนบุคคล และอิทธิพลของภาพลักษณ์ต่อการประเมินเหตุการณ์ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์. (2533). *เนื้อหาข่าวและแนวทางการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระ จิโรสภณ. (2529). *ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 9-15*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2538). *สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2541). *จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีลักษณ์ ศิลป์. (2539). *ปัญหาด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนั่น ปัทมะทิน. (2529). *ภาพถ่ายสำหรับหนังสือพิมพ์ ในคู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.
- สุกัญญา สดุดะรัต. (2539). *จิตวิทยาหนังสือพิมพ์ เอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันท์ ธนะโสธร. (2535). *เอกสารประกอบการสัมมนาสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ต่อความผิดฐานหมิ่นประมาท*, กรุงเทพฯ: สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.
- Bruce H. Westley and Malcolm S. MacLean. (1957). *A Conceptual Model for Communication Research*, 3, Springer Boston: USA.
- Chris Frost. (2002). *Reporting for Journalists*. London & New York: Routledge in Taylor and Francis group.

- Christians et al. (2001). *Media Ethics: Cases and Moral Reasoning*. 6th ed. Retrieved February 12, 2010, from http://en.wikipedia.org/wiki/Potter_Box, 2010.
- Danis McQuail. (1983). *Mass Communication Theory: Introduction*. London: Sage Publications. USA.
- Jay Black, Bob Steele, Ralph Barney. (1995). *Doing Ethics in Journalism*. 2nd ed. Massachusetts: A Division of Paramount Publishing. USA.
- Maxwell E. McCombs and Donald L. Shaw. (1972). *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. *Public Opinion Quarterly*, 36. USA.
- Morgan Cheeseman. (2010). *The Potter Box: Ethical Guidance, in Potter Box on*. University of Kansas. Retrieved September 09, 2010, from http://ethichelp.wordpress.com/2010/09/21/the_potter_box.
- Ralph B. Potter. (1972). *The logic of moral argument*. Boston: Boston University Press.
- Robert H. Bohle. (1987). Negativism as News Selection Predictor. *Journalism Quarterly*. (Winter).
- Stanley J. Baran & Dennis K. Davis. (1995). *Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future*. New York: Wadsworth Publishing. USA.
- White D.M. (1950). The Gatekeeper: A Case in the Selection of News. *Journalism Quarterly*. 27. (Fall).

Angtida Limpattamapanee received her Bachelor Degree in Journalism and Mass Communications with Second Honor, majoring in Radio and Television from Thammasat University in 1990. With outstanding educational record, she also won ‘Kampol Watcharaphol’ Award, in 1997, for an excellent journalism thesis on ‘The Invasion of Privacy of Politicians, Celebrities, Businesspersons and Laypersons in Daily Newspapers’ after receiving Master Degree in Journalism from Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. She is currently a full time lecturer, Assistance Professor, in Faculty of Mass Communication, Ramkhamheang University.